

Marcin Zieliński, główny ekonomista FOR
Hubert Wejman, dyrektor ds. komunikacji FOR
Warszawa, luty 2024 r.

Komunikat FOR 4/2024: Co jest nie tak z polskim systemem podatkowym?

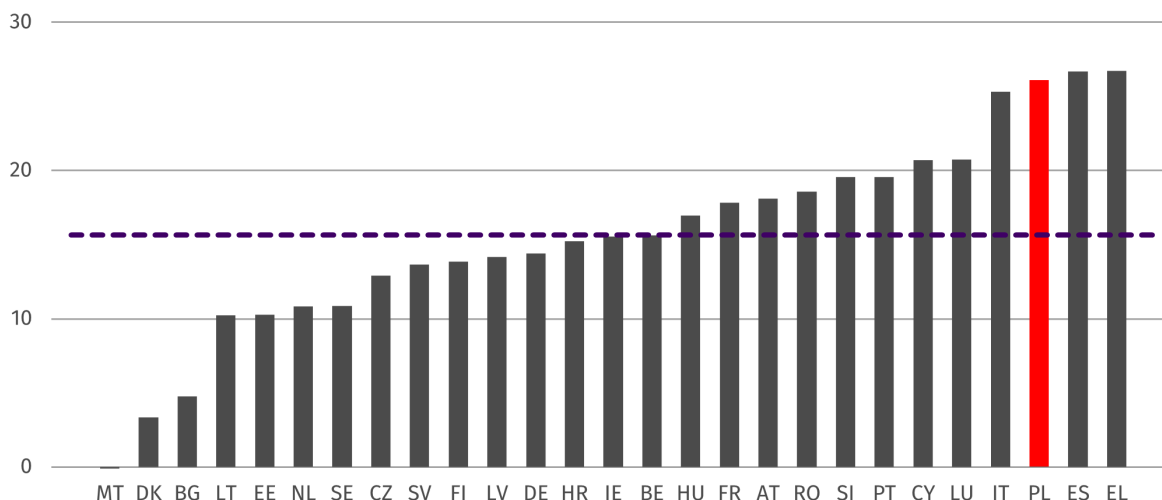
System podatkowy wywiera ogromny wpływ na wzrost gospodarczy kraju. Dzieje się tak z dwóch powodów. Po pierwsze, w krajach rozwiniętych państwa zbierają w podatkach zwykle równowartość od jednej trzeciej do nawet połowy PKB. Tak wysoki poziom opodatkowania w oczywisty sposób wpływa na aktywność gospodarczą podatników. Po drugie, żeby państwo mogło pobierać podatki, musi utrzymywać odpowiednie regulacje określające podstawę opodatkowania (czyli to, co ma zostać opodatkowane) i stawki (czyli to, ile – w ujęciu procentowym lub kwotowym – trzeba od danej podstawy zapłacić). Te regulacje wpływają na decyzje dotyczące np. formy umowy między podmiotami, formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej czy sposobu lokowania oszczędności. Ponadto skomplikowanie i zmienność przepisów generują dla płatników dodatkową niepewność związaną z tym, czy w ogóle mają oni zapłacić podatek, a jeśli tak, to według jakiej stawki, a także tym, czy w bliższej bądź dalszej przyszłości ich sytuacja nie ulegnie zmianie.

Ogólna wysokość podatków (opodatkowanie w stosunku do PKB) zależy przede wszystkim od wielkości wydatków państwa – choć państwa czerpią dochody też z innych źródeł, np. z posiadanego majątku, a także zaciągają dług na pokrycie deficytu, to w warunkach gospodarki rynkowej nie jest możliwe sfinansowanie w ten sposób całości wydatków publicznych, które nierzadko sięgają 50% PKB. Bez ruszania strony wydatkowej nie da się więc obniżyć ogólnego poziomu opodatkowania.

Inaczej rzecz ma się jednak z regulacjami podatkowymi – pod tym względem zmiany są możliwe bez reformy wydatków. Dobrze zaprojektowany system podatkowy pozwala podatnikom łatwo obliczać i płacić należne daniny oraz zapewnia środki na sfinansowanie wydatków publicznych. Z kolei zły system podatkowy jest uciążliwy dla podatników oraz zniechęca ich do produktywnych działalności, czyli pracy i inwestowania.

Tym, co negatywnie wyróżnia Polskę na tle innych krajów, jest nie tyle wysokość podatków, choć ta w ostatnich latach istotnie wzrosła i jest wyższa niż średnia dla krajów OECD, ile brak neutralności, skomplikowanie i zmienność systemu.

Jednym z kluczowych problemów jest brak neutralności systemu, który faworyzuje bądź penalizuje wybrane branże albo firmy. Przykładem może być zróżnicowanie stawek VAT. W 2020 roku, według szacunków Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych, wpływy z VAT były z powodu stosowania obniżonych stawek i zwolnień mniejsze od potencjalnych o ponad 26%, podczas gdy średnia dla UE wynosiła 15,7%.

Wykres 1. Utracone wpływy z VAT w wyniku stosowania obniżonych stawek i zwolnień jako procent potencjalnych wpływów. Źródło: CASE

Oprócz tego w ostatnich latach do polskiego systemu podatkowego wprowadzano kolejne podatki sektorowe jak np. podatek bankowy, podatek galeryjny czy podatek od sprzedaży detalicznej. Podatki te wprowadzano pod pretekstem kompensowania utraconych wpływów z podatku dochodowego w wyniku rzekomego stosowania w tych sektorach praktyk mających na celu uchylanie się od opodatkowania, nie przedstawiając jednak przy tym żadnych analiz potwierdzających skalę tego zjawiska.

Kolejnym istotnym problemem jest skomplikowanie polskiego systemu podatkowego. Niezliczone ulgi, preferencje i podatki sektorowe nie tylko utrudniają życie przedsiębiorcom, ale również zwiększają koszty prowadzenia działalności. Raport Doing Business Banku Światowego wskazywał, że w 2018 roku na spełnienie obowiązku podatkowego w Polsce trzeba było poświęcić aż 334 godziny, co plasuje nasz kraj na niechlubnym drugim miejscu w UE pod tym względem. Z kolei z raportu przygotowanego przez VVA i KPMG dla Komisji Europejskiej wynika, że całkowity koszt spełnienia obowiązku podatkowego jest w Polsce drugi najwyższy w UE w stosunku do przychodów ze sprzedaży.

Na to wszystko nakłada się niestabilność regulacji podatkowych. Częste zmiany w przepisach generują niepewność, co zniechęca do podejmowania długoterminowych inwestycji. Niejednokrotnie istotne zmiany przepisów podatkowych były uchwalane w listopadzie, czyli na mniej niż dwa miesiące przed ich wejściem w życie z dniem 1 stycznia następnego roku.

Tak było chociażby z tzw. Polskim Łądem – przepisy, które miały wejść w życie 1 stycznia 2022 roku, zostały podpisane przez prezydenta 15 listopada 2021 roku. Proces konsultacji publicznych dla tej szeroko zakrojonej reformy podatkowej był zaskakująco krótki. Pierwotnie konsultacje miały trwać zaledwie 14 dni. Ta decyzja spotkała się z szeroką krytyką, jako że nie zapewniała wystarczająco czasu na dogłębną analizę i dyskusję nad proponowanymi zmianami. W efekcie konsultacje wydłużono do 35 dni, w ciągu których rząd otrzymał 80 często bardzo krytycznych opinii o łącznej długości 840 stron, co sygnalizowało, że projekt reformy może być, mówiąc wprost, prawnym buble. Dokument, w którym rząd bardzo ogólnikowo odniósł się do zgłoszonych uwag, liczył zaledwie 10 stron, co z kolei świadczyło o zlekceważeniu głosów krytyki przez twórców zmian.

Po tym jak rząd w praktyce przekonał się o skali chaosu swoich reform, przed którym ostrzegali eksperci i przedstawiciele organizacji przedsiębiorców, rozpoczęło się łatanie tzw. Polskiego Ładu rozporządzeń, stojących niżej w hierarchii aktów prawnych niż ustawy, którymi wprowadzono reformę podatkową. Następnie przystąpiono do prac nad tzw. Polskim Ładem 2.0, które oznaczały kolejne zmiany i zamieszanie. W połowie roku dopuszczono bowiem trzy zasady poboru zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych.

Konsekwencją tego chaosu były też ogromne nadpłaty, w wyniku których w 2023 roku podatnicy otrzymali najwyższy w historii zwrot podatku, co rząd próbował propagandowo przekuć w swój sukces – w całym kraju można było zobaczyć billboardy z napisem: „Dzięki rządowej obniżce PIT miliony Polaków otrzymało zwrot podatku”. Ale te zwroty podatku brały się z wcześniejszych nadpłat, które w warunkach kilkunastoprocentowej inflacji były nieoprocentowaną pożyczką zaciągniętą przez państwo u podatników.

Rozwiązania dla polskiego systemu podatkowego powinny zmierzać w kierunku zwiększenia jego neutralności, prostoty i stabilności. Oznacza to eliminację licznych ulg i preferencji, rezygnację z podatków sektorowych, uproszczenie systemu obliczania i poboru podatków oraz zmniejszenie represyjności systemu. Należy również zwiększyć standardy konsultacji publicznych przy wprowadzaniu zmian podatkowych i wydłużyć okres *vacatio legis*, aby dać podatnikom więcej czasu na dostosowanie się do nowych przepisów. Jeśli rząd chce zachęcić polskie firmy do zwiększania inwestycji, które są kluczowe dla wzrostu gospodarczego, musi podjąć działania, które uczynią polski system podatkowy bardziej przyjaznym dla podatników.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Kinga Królik - członkini zarządu, kierownik administracyjno-finansowy FOR

tel. 691 908 904

e-mail: kinga.krolik@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORÓW

Marcin Zieliński

Członek zarządu i główny ekonomista FOR

e-mail: marcin.zielinski@for.org.pl

Twitter: [@MA_Zielinski](https://twitter.com/MA_Zielinski)

Hubert Wejman

Dyrektor ds. komunikacji FOR

e-mail: hubert.wejman@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A

02-628 Warszawa

tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl